

„СИНТАКСИС НА АДЮНКТИТЕ“ НА ТОМАС ЕРНСТ – ЕДНА ЛИНГВИСТИЧНА ТЕОРИЯ ОТ 21. ВЕК

ЕЛИСАВЕТА БАЛАБАНОВА

УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ
ТЕХНОЛОГИИ – УНИБИТ

e.balabanova@unibit.bg

Резюме: Настоящият доклад представя синтактико-семантичната теория на Т. Ернст „Синтаксис на адюнктите“. Разгледани са основните положения в теорията на Ернст, като е показано как различни групи фактори си взаимодействат при словоредното разположение на адюнктите. Представена е класификацията на адюнктите според Т. Ернст и са изложени два инструмента от теорията – Теорията за относителната тежест и Подходът, основан на семантичен обхват. Изложена е основната теза на Ернст, според когото разпределението на адвербиалните адюнкти в голяма степен се определя от набор по-прости и по-общи, отколкото досега се е смятало, принципи, като голямата част от тези принципи са семантични, а не синтактични.

Ключови думи: адюнкти, Синтаксис на адюнктите, Томас Ернст, Теория за относителната тежест и Подход, основан на семантичен обхват

THOMAS ERNST'S SYNTAX OF ADJUNCTS – A 21ST CENTURY LINGUISTIC THEORY

ELISAVETA BALABANOVA

UNIVERSITY OF LIBRARY STUDIES AND INFORMATION TECHNOLOGIES – UNIBIT

e.balabanova@unibit.bg

Abstract: This paper presents the theory, known as *Syntax of Adjuncts* proposed by Thomas Ernst which describes the distribution of adjuncts. Ernst aims at creating a universal theory explaining the reasons for the order of adjuncts in the sentence. He claims that there are more universal principles than previously thought that regulate this order. He shows that the distribution of adjuncts in the sentence is due to semantic rather than to syntactic factors. In this paper I discuss some of the tools of the theory, in particular the Scope-based Approach and the Weight Theory. I also present the classification of adjuncts according to T. Ernst.

Keywords: Syntax of Adjuncts, Thomas Ernst, semantics and scope of adjuncts, Scope-based Approach, Weight Theory

1. Основни положения в теорията на Т. Ернст

В този доклад разглеждаме някои от основните положения в теорията на Т. Ернст, наречена *Синтаксис на адюнктите* (Ernst 2001). Целта ни е да запознаем читателите с тази слабо известна у нас теория, тъй като в българското езиковедско поле има липса на добре работещи теоретични инструменти за описание на словоредното разположение на адюнктите в изречението.

В настоящия текст обръщаме преди всичко внимание на *семантичните средства* за описание на разпределението на адюнктите, тъй като, по думите на самия Ернст, в словоредата на адюнктите участват твърде малко синтактични принципи (Ernst 2001: 93).

В доклада разглеждаме няколко основни инструмента от теорията на Т. Ернст, използвани при работата ни върху словоредното разпределение на адюнктите в българското изречение. Напълно умишлено не представяме *всички* части на теорията, тъй като в рамките на толкова кратък текст това би било невъзможно, а и не смятаме, че е нужно.

Лингвистичната теория, създадена от Томас Ернст (Ernst 2001), има за цел да опише словоредното разпределение на адвербиалните адюнкти. По отношение на синтаксиса теорията се опира на Теорията за управление и свързване, от която взема основните принципи за реализация на адюнктите в синтактичното дърво. В теорията на Ернст е застъпено философското схващане, отразено у Джакендоф (Jackendoff 1983), че синтаксисът и семантиката на естествения език са неразривно свързани до такава степен, че (дори и първични) резултати, получени от едното езиково ниво, могат да дадат информация за характера на съответстващите им части от другото езиково равнище (Ernst 2001: 7).

В теорията на Т. Ернст се борави със следните термини:

- Използват се термините *аргументи* и *адюнкти* вместо *аргументи* и *модификатори*.
- *Аргумент* – фраза, която се изисква семантично от даден предикат, така че да се комбинира с него.
- *Адюнкт* – неаргумент.
- *Адвербиал* – адюнкт, който взема обект от вида *факт* – *събитие* (в разбирането на Ернст *факт* отговаря на цялата пропозиция, изразена чрез обекта изречение, а *събитие* отговаря на обекта предикат).
- *Наречие* – адюнкт от синтактичната категория Adv.

Т. Ернст посочва, че адюнктите включват както адвербиални, така и адективни фрази (т.е. AdjPs и фрази, функциониращи като тях и модифициращи NP). Ернст посочва, че в английския език адвербиалите обикновено модифицират глаголи или изреченски обекти, като в неговата теория глаголите отговарят на събития, а изреченските обекти – на пропозиции.

Тъй като Теорията за управление и свързване, която използва Т. Ернст, е достатъчно позната у нас, тук няма да се спираме на нейните принципи.

Както споменахме, ще разгледаме основно семантичната част от теорията на Т. Ернст.

Според автора йерархичната подредба на адюнктите се определя *на първо място* от взаимодействието между общите за съответния език композиционни правила, от една страна, и от друга – от лексикосемантичните изисквания на отделните адюнкти, тъй като семантичната реализация на адюнктите се изгражда съобразно синтактичната структура на дадения език. Т. Ернст посочва, че при реализацията на адюнктите в изречението участват относително малко синтактични принципи – съобразно синтактичната теория, в която работи, това са например лицензирането на черти, специфични за адюнктите, придвижвания в LF или премествания на опори около адюнкти, така че да бъдат описани алтернативни начини на словоредна подредба.

Според Т. Ернст *на второ място* линейната подредба на адюнктите и други подобни елементи (модални елементи, аспектиални спомагателни глаголи, маркери за страдателен залог и др.) е резултат от техните йерархично организирани позиции, плюс а) Принципите за насоченост (Directionality Principles), включващи параметризирането на езика за базово разпределение на комплементите, и б) Теорията за относителната тежест (Weight theory), която насърчава или обратното – възпрепятства определени линейни подредби в зависимост от „тежестта“ на конституентите в изречението. Повечето от тези принципи се верифицират основно в PF.

2. Класификация на адвербиалните адюнкти според Т. Ернст

Авторът посочва, че основният критерий при класификацията на адюнктите, особено във формалния синтаксис, е семантичният.

Неговата класификация е изградена съобразно с това как адюнктът се съчетава семантично с даден обект от тип *факт – събитие* или с друг семантичен елемент.

Класификацията е следната:

1. Адюнкти, които оперират върху предикати
 - 1.1. Ориентирани към говорещия: *искрено, може би, за щастие, очевидно*
 - 1.2. Ориентирани към субекта: *нарочно, глупаво*
 - 1.3. Екзокомпаративни: *подобно*
 - 1.4. Вътрешносъбитийни: *частично, здравословно*
2. Адюнкти, изразяващи област на действие: *математически, химически*
3. Адюнкти, ориентирани към участника: *на стената, за леля му*
4. Функционални адюнкти
 - 4.1. Времеви: *сега, за минута, все още*
 - 4.2. Квантификационни: *често, отново, точно*
 - 4.3. Фокусиращи: *дори, само, току-що*

4.4. Отрицание: отрицателната частица *не*

4.5. Адюнкти, отразяващи отношенията между простите изречения: за цел, за причина, за последователност, за условие и др.

Адюнктите, които оперират върху предикати, изискват тяхната сестра конституент да бъде техен аргумент от тип *факт – събитие*, като по този начин те се разполагат върху една скала, в единия край на която са адвербиалите, ориентирани към говорещия, които оперират върху пропозиции, а в другия са адвербиалите, ориентирани към субекта, защото те оперират върху събития.

Адюнктите, изразяващи област на действие, се свързват с променлива, изразена чрез глагола.

Адюнктите, ориентирани към участника, вземат основен аргумент събитие, подобно на основния предикат.

Функционалните адюнкти са хетерогенна група. Поради своята нееднородност те не могат да бъдат разположени върху градуирана скала (за разлика от предишните три групи). Отликата им по отношение на останалите видове адюнкти е и в това, че някои от тях изискват структури, които действат фокусиращо върху пропозицията.

Т. Ернст посочва, че според него част от факторите за разпределението на адюнктите в изречението произтичат от лексикалната информация, идваща от самия адюнкт, а останалата информация идва от прилагането на различни композиционни правила върху адюнкта като лексикална единица. Към тези две групи причини се добавя и морфологичният фактор, който в различните езици варира. Така Ернст обособява факторите, които определят възможните разположения на адюнктите в изречението, в три групи: 1) лексикалната семантика на адюнкта; 2) характерът на системата от композиционни правила, които се прилагат към тази лексикална семантика; 3) относителната тежест на адюнкта. Според Ернст композиционните правила са универсални, докато 1) и 3) са езиковоспецифични. Системата от композиционни правила определя общия набор от позиции, позволени в естествения език като цяло, докато наборът от възможни позиции се конкретизира в съответния език благодарение на 1) и 3).

Ако обобщим, основната теза на Ернст е, че разпределението на адвербиалните адюнкти в голяма степен се определя от набор от по-прости и по-общи, отколкото досега се е смятало, принципи и че всъщност много малко от тези принципи са чисто синтактични или са специфични за адюнктите (Ernst 2001: 17). Авторът твърди, че механизмите, отговорни за разпределението на адюнктите, са по-скоро семантични или че синтактичните механизми са приложими за всички елементи, не само за адюнктите, и последните са засегнати от тях колкото и всяка друга фраза в изречението.

3. Основни теоретични инструменти в теорията на Т. Ернст

3.1. Подход, основан на семантичния обхват (Scope-based approach)

Генеративната традиция още от Джакендоф (Jackendoff 1972) приема, че значението на дадено наречие оказва влияние върху неговото словоредно разпределение. Основните въпроси за синтактичната теория според Т. Ернст са: до каква степен словоредът на адюнкта може да бъде директно предвиден от семантиката (му) и до каква степен словоредът трябва да бъде описан посредством синтактични принципи, както и как семантиката и синтаксисът си взаимодействат.

И тъй като, както вече посочихме по-горе, според Т. Ернст основният критерий за линейното разпределение на даден адюнкт е неговият семантичен обхват, както и другите му изисквания за свързване, кодирани под формата на лексикални характеристики, Ернст прилага т.нар. подход, основан на семантичния обхват, известен от изследванията на учени преди него (Jackendoff 1972; Zubizarreta 1987; Rochette 1990 и др.). При този подход моделите за разположение на адюнктите в изречението се извеждат от техните семантични характеристики (най-вече семантичния им обхват), като адюнктите се разделят на две големи групи в зависимост от това дали имат, или нямат семантичен обхват. На свой ред групата на адюнктите със семантичен обхват се подразделя на подгрупи в зависимост от вида на семантичния обхват.

3.2. Теория за относителната тежест

Теорията за относителната тежест¹ (Weight theory) е набор от синтактични принципи, формулирани в духа на граматическата тежест (за понятието *граматическа тежест* виж още Behaghel 1909: 10; Wasow 1997), като тежестта включва дължината (или комплексността) на фразите, но също така понякога включва и ударението, както и лексикални и категориални фактори.

Обобщението за тежестта на фразите в края на изречението (endweight), направено още от Р. Куърк и др. (Quirk et al. 1972: 943), гласи, че по-дългите (по-комплексните) фрази се подреждат прогресивно надясно.

Ернст постулира следния принцип за адюнктите:

[+Lite] → [-R], който означава, че колкото „по-лек“ е даден адюнкт, толкова по-вляво в изречението се реализира той, и съответно обратното – „по-тежките“ адюнкти се реализират надясно в изречението. Този принцип е валиден за езиците, в които опората се реализира в начална позиция. Тъй като българският език е именно от този тип езици, предстои да проверим приложението на разглеждания принцип върху български езиков материал в наши следващи разработки.

Под „по-тежки“ адюнкти се разбира по-дълги фрази (предложни фрази или цели вметнати изречения). Според Ернст вляво от опората стоят някои от функционалните адюнкти, а всички адюнкти, свързани с участниците в пропозицията, както и останалите функционални адюнкти се разполагат

след глаголната опора – хипотеза, която също предстои да проверим върху български езиков материал. Т. Ернст посочва още, че разположените пред опората адюнкти се оказват по-кратки, съответно „по-леки“ наречия, докато тези вдясно – по-големи и „по-тежки“ фразови категории от семантичните типове на участниците в пропозицията и на функционалните адюнкти.

Ернст посочва също така, че има отклонения от тази тенденция и те се проявяват особено във формалния и журналистическия стил, където вляво от опората може да се реализират „по-тежки“ предложни фрази, които обикновено са темпорални, свързани са с честотата или с продължителността на действието (Ernst 2001: 173). Има случаи и на цели вметнати изречения. Според автора възможността „по-тежки“ фрази да се реализират вляво от глагола нараства, ако материалът, реализиран след глагола, е подълга фраза.

Ернст постулира следния принцип.

Достатъчната тежест лицензира характеристиката [+Heavy], като „достатъчна тежест“ е променлива, която варира според стила на текста и относителната тежест.

Този принцип важи за по-формалните стилове, като дава възможност за изречения като (примерите са от Ernst 2001):

*The relief officials have **for several days** tried to move tons of supplies **into the devastated valley**.*

*Democratic leaders **from the start** expected a trap.*

*On current views, **which are as far as I know nearly universally accepted by phonologists**, the units of phonological structure are...*

Т. Ернст посочва, че адюнктите, които оперират върху предикати, заемат задължително позиция пред глагола опора и в тази си позиция оперират като опори, които вземат комплемент от вида *факт – събитие*, т.е. оперират върху опората, която се превръща в техен аргумент (Ernst 2001: 174). Разбира се, неговите наблюдения се базират основно на езиков материал от английския.

Адюнктите се маркират с признаците [+Lite] или [+Heavy], като съответно едните се реализират вляво, а другите – вдясно от предиката.

4. Заключение

От изложеното в настоящия доклад стана ясно, че теорията на Т. Ернст за словоредното разположение на адюнктите е съчетание от синтактични принципи, характерни за Генеративната традиция на 20. век, и теоретични инструменти (Подход, основан на семантичния обхват и Теория за относителната морфологична тежест), които прекрачват границата на двадесетото столетие.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Терминът на български е мой. Благодаря на Десислава Вилимовска за помощта при изковаването му, както и на моя преподавател г-н Андрей Стоевски за навременната му бележка, която ми помогна да прецизирам термина на български език.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- Behaghel 1909: *Behaghel, O.* Beziehungen zwischen Umfang und Reihenfolge von Satzgliedern. – *Indogermanische Forschungen*, 25, 110–142.
- Ernst 2001: *Ernst, T.* Syntax of adjuncts. *Cambridge Studies in Linguistics* (96), Cambridge University Press.
- Jackendoff 1972: *Jackendoff, R.* Semantic interpretation in Generative Grammar. Cambridge, Mass., MIT Press.
- Jackendoff 1983: *Jackendoff, R.* Semantic and cognition. Cambridge, Mass., MIT Press.
- Quirk et al. 1972: *Quirk, R., S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik.* A grammar of contemporary English. London, Longman.
- Rochette 1990: *Rochette, A.* The selectional properties of adverbs. – In: CLS 26, K. Deaton, M. Noske, M. Ziolkowski (eds.). Chicago, Linguistics Department, University of Chicago, 379–391.
- Wasow 1997: *Wasow, T.* Remarks on grammatical weight. – *Language variation and change*, 9, 81–105.
- Zubizarreta 1987: *Zubizarreta, M.-L.* Levels of representation. Dordrecht, Foris.

✉ Гл. ас. д-р Елисавета Балабанова

Университет по библиотекознание и информационни технологии – УниБИТ
бул. „Цариградско шосе“ № 119, 1784 София, България

✉ Assist. Prof. Elisaveta Balabanova, PhD

University of Library Studies and Information Technologies – UniBIT
bul. Tsarigradsko shosse 119, 1784 Sofia, Bulgaria